

Slovenski Pravniki

Leto LI.

Ljubljana, junija 1937.

Štev. 5.—6.

Pravni učinki sklenjenega zakona po predhodnem načrtu jugoslovanskega državlanskega zakonika.*

Prof. Lapajne.

O. d. z. se bavi s pravnimi učinki zakona v §§ 89—92 2. pogl. I. dela in v §§ 1217—1266 28. pogl. II. dela. Tej namestitvi sledi tudi predhodni načrt (v §§ 146—150 in §§ 1178—1215). Napačno je na namestitvi, da se uzakonjujejo pod nadpisom 28. pogl. „O ženitnih paktih“ (torej v pogodbenem pravu) ne le učinki iz takih paktov, temveč tudi ex lege izhajajoči imovinskopravni učinki zakona. Zato naj premesti j. d. z. legalne imovinskopravne učinke v 2. pogl. (v ženitno pravo); čsl. nač. je premestil sem celó ženitne pakte.

Pravni učinki zakona (zasebnopravni) so osebno- ali imovinskopravni. Vendar meja med obojnimi ni stroga; določbe za alimentacijsko pravico in za ono zastopanja so predvidene i med osebno- in javnopravnimi (2. pogl.) i med imovinskopravnimi (28. pogl.). Tudi meja med zasebno- in javnopravnimi učinki ni trdna; pravica (dolžnost) žene do moževega rodbinskega imena je obojne pravne narave (a v Jgsl. urejena s posebnim zakonom „o osebnih imenih“).

Vsebinska, po predh. nač. predlaganih, legalnih učinkov zakona je, če jo primerjam z ono našega o. d. z., spremenjena ozir. dopolnjena v treh važnejših pogledih: a) predlaga se podredna dolžnost žene, alimentirati svojega moža; b) dalje pravica žene, zastopati svojega moža v skrbi za

* O našem bodočem ženitnem pravu, kakor ga predlaga predhodni načrt drž. zak. za Jugoslavijo, so doslej v slovenskem slovstvu kritično poročali: 1) Prof. Rado Kušej na str. 98—106 priloge k štev. 1—2 letošnjega letnika našega lista; 2) Ljb. apelacijsko sodišče in okrožna sodišča v Celju, Ljubljani in Mariboru na str. 106—115 iste priloge; 3) Prof. Viktor Korošec na str. 37—41 istih številčk našega lista; 4) Prof. Viktor Korošec pod naslovom „Nekaj misli o načrtu novega zakonskega prava“ v „Času“ za l. 1936/37 na str. 81—98; 5) Prof. Alojzij Odar pod naslovom „Zakonsko pravo po predhodn. nač. jgsl. drž. zak.“ v „Bogoslovnem Vestniku“ za l. 1936 na str. 241—266.

tekoče potrebe gospodinjstva; c) končno se naj spremeni praesumptio Muciana, da se ne bo glasila le na korist moža, ampak obeh soprogov. — Dalekosežnejše so spremembe predh. nač. v primerjavi s srbijanskim in vojvodinskim civilnim pravom: Omejitev ženine poslovne sposobnosti po § 920 grdj. zak. bo odpravljena; prav tako pridobitev polnoletnosti s strani mladoletnih nevest z možnostvijo po vojvodinskem nepisanem pravu. — Kakor vidimo, je nač. v širokem obsegu ustregel postulat sarajev. kongr. jgsl. pravnikov iz l. 1927: „Stupanjem u brak ne ograničava se pravna i poslovna sposobnost žene ni u čemu“. Malenkostna, na novo predlagana izjema (da žena ne more prevzeti varuštva nad tujimi otroki brez pristanka moža) v resnici ni izjema, ker bo pripuščanje žensk k varuštvu nad tujimi otroki za veliko predelov države novost.

Oceno določb našega bodočega ženitnega prava sta že prinesli dve fundamentalni deli prof. Eisnerja: „Privatnopravni položaj žene po današnjem pravu Jugoslavije i njegovo uredjenje u jedinstvenom Grdj. zak. za Jugoslaviju“ iz l. 1934 (I) in „Das Eherecht im jgsl. Vorentwurf und im čsl. Entwurf eines bgl. Gesetzbuches“ iz l. 1936 (II). S tem mi je omogočeno, da se omejim v navzočem članku na nekaj nadaljnjih kritičnih opomb in predlogov.

A. Osebnopravni učinki.

Prva določba naj velja kakor v § 89 odz. in § 146 nač., virom, iz katerih bomo zajemali norme za ureditev osebnopravnih učinkov zakona; glasi se naj:

§ 1: „Osebnopravne pravice in dolžnosti soprogov izhajajo iz namena njiju združitve, iz zakona in iz dopustnih medsebojnih dogovorov. Dogovori so nedopustni, kolikor bi se protivili blaginji soprogov in njiju rodbine, napredovanju družbe in človeštva“.

Tudi jgsl. zakonodavec mora priznati, da osebnopravnih odnošajev med soprogi ne more urediti izčrpno. Ti odnošaji so tako različni po kraju, času, stanu, individualnih nagnjenjih in sposobnostih soprogov (celó v enem in istem zakonu), da morajo priskočiti na pomoč kot nadaljnji pravni viri „namen združitve“ in „dogovori“ (prim. § 107 grdj. zak.). — Na novo je predlagan drugi stavek (ki stopi na mestu sedanjega drugega stavka; zadnji spada na čelo imovinskopravnih učinkov). Za razmejitev popustnega in pri-

silnega civilnega prava bodo vsebovale vodilno smernico že uvodne določbe („da se ne smejo spremeniti z voljo strank predpisi, ki čuvajo javni red ali dobre šege“). Ta smernica bo veljala tudi za ženitno pravo; zanje se pa da konkretizirati in dopolniti v predlaganem smislu.

Vzajemne pravice in dolžnosti obeh soprogov.

§ 2: „Soproga sta upravičena in dolžna, živeti v nerazdružljivi skupnosti, se ljubiti, se ne braniti otrok, ostati drug drugemu zvesta, se medsebojno podpirati, spoštovatiter se vedno zavedati vzajemne odvisnosti“.

V tem smislu predlagana druga določba je nekaj širša, nego ona po § 90 o. d. z. = § 147 predh. nač., ker prevzema tudi tiste pravice in dolžnosti soprogov, ki izhajajo sedaj iz definicije zakona (§ 44 o. d. z. = § 103 predh. nač.). Odpravo te definicije zahtevajo vsi kritiki, ker ni potrebna, v drugo roko pa ostane vedno nepopolna (popolna bi bila le tedaj, če bi vsebovala skoro vso vsebino ženitnega prava, zlasti vse legalne učinke). — Nasproti § 48 čl. nač. je določba § 2 v splošnem širša, ožja v toliko, kolikor ne govori o dolžnosti soprogov, „skrbeti za otroke“; ta dolžnost spada po m. m. v otroško pravo in bo tam tudi uzakonjena.

Spremembe § 2 nasproti §§ 103, 147 predh. nač. (§§ 44, 90 o. d. z.) utemeljujem tako-le: a) Na mestu „izpolnjevanja zakonske dolžnosti“ (debitum conjugale) naj stopi dolžnost „ljubezni“, da ne bo zapopadena samo animalna ljubezen; b) Na mesto pozitivne dolžnosti „ploditi otroke“, za katero ne moremo pričakovati, da jo bodo izpolnjevali bolni, onemogli ali prestari zakonci (dasi je veljaven tudi njih zakon), naj stopi pravilnejša negativna „se ne brani otrok“; c) „Dolžnost se drug proti drugemu spodobno vesti“, zadene vse olikane ljudi, zato jo naj zamenja dolžnost „medsebojnega spoštovanja“; č) Dolžnost „se vedno zavedati vzajemne odvisnosti“ je nova in naperjena zoper emancipacijska stremljenja mestnega ženstva.

Posebne pravice in dolžnosti moža nasproti ženi.

Feministke in za njim šepajoče zakonodaje bi želele, naj obstoje osebnopravni učinki zakona samo iz vsebinski enakih pravic in dolžnosti obeh soprogov, ali negativno: naj ne bo nobenih posebnih pravic in dolžnosti moža nasproti

ženi in nobenih posebnih pravic in dolžnosti žene nasproti možu. Te želje greše zoper človeško naravo in jih odklanjamo. Priroda ni ustvarila dveh spolov zato, da bi si delala (v splošnem neuspešno) konkurencu pri opravljanju enih in istih poslov, ampak zato, da bi se dopolnjevala s svojimi različnimi funkcijami v življenju in s (tem funkcijam ustrežajočimi, normalno tudi) različnimi sposobnostmi in nagnjenji. V splošnem je odkazala priroda ženskemu svetu lažje naloge, nego moškemu, zopet v modrem uvaževanju, da bi ne bilo več zdravega naraščanja, če bi se izčrpala oba spola. Nas, civilistov, dolžnost je, da sledimo modrosti prirodnih zakonov, ne pa, da grešimo zoper nje. Prim. resolucijo čl. Juristentaga iz l. 1931: „Ravnopravnost obeh spolov ne izključuje pravnega upoštevanja različnosti, ki jih terja skupni namen (sc. zakona)“. Zato ostajam pri sedanji trodelitvi pravic in dolžnosti med soprogi.

Določba, ki daje posebne pravice možu napram ženi in mu nalaga posebne dolžnosti nasproti njej, se naj glasi:

§ 5: „Mož je upravičen in dolžan, da vodi, ustrezno svrhi zakona, gospodarstvo in celokupno življenje rodbine. On je zavezan, svojo ženo v razmerju k svojemu imovinskemu stanju vzdrževati, jo ob vseh prilikah ščititi in ji odpuščati njene slabosti“.

Razlike nasproti § 148 predh. nač. (ki je že nekoliko spremenil § 91 o. d. z.) utemeljujem tako-le: a) Prvi stavek cit. mest „Mož je glava rodbine“ je fraza, ki naj definitivno izgine iz zakonika; tudi § 49 čl. nač. jo je črtal; b) Pravica moževega gospodarstva je prevzeta v besedilu načrta; poudarjeno je zgolj, da je gospodarstvo ne le moževa pravica, ampak tudi njegova dolžnost; c) Zgolj moževa dolžnost je, kakor po o. d. z. in nač., svojo ženo alimentirati, tako da se sme alimentirati žena, če hoče, iz lastnih sredstev; č) Beseda „(ženo) zastopati“ je nadomeščena s „ščititi“, ker se bo urenila dolžnost moža, ženo zastopati (ta dolžnost ostane!) med imovinskopravnimi učinki (v zvezi z določbami o pravici moža, svojo ženo zastopati); d) Zadnja, nova dolžnost moža (odpuščati ženi njene slabosti) je posneta po § 106 rusk. svoda zak. (t. X. č. 1).

Posebne pravice in dolžnosti žene nasproti možu.

Posebne pravice žene napram možu izhajajo že iz posebnih dolžnosti moža po predhodnem paragrafu, a posebne

njene dolžnosti iz ustrežajočih, v istem paragrafu predvidenih, posebnih pravic moža. Tukaj se predlagajo naslednje nadaljnje posebne pravice in dolžnosti žene:

§ 4: „Žena je upravičena in dolžna, da vodi po moževih smernicah gospodinjstvo rodbine. Ona je zavezana, slediti možu na njegovo prebivališče, mu pomagati po svojih močeh pri njegovem pridobivanju in ga v razmerju k svojemu imovinskemu stanju vzdrževati, ako bi postal mož nesposoben za pridobivanje in ne bi imel lastne imovine“.

Določba se naslanja tesno na § 149 predh. nač., ki je že izdatno spremenil in dopolnil § 92 o. d. z. Od mene predlagane spremembe bi bile: a) Uvodna določba predh. nač. in o. d. z. o prehodu moževega rodbinskega imena na ženo naj odpade, ker je že urejena po zakonu o osebnih imenih; b) Gospodinjstvo naj ne bo le dolžnost žene, ampak tudi njena pravica, tako da ji ga mož ne more odtegniti brez utemeljenega razloga (o njih § 5). Tako bo prišel jasneje do izraza diarhični sistem našega ženitnega prava, ki ga je učil že Tomaž Dolinar. Vendar gospodarstvo moža in gospodinjstvo žene ne bosta povsem neodvisni področji, ker se more voditi gospodinjstvo le v mejah (maksimalnih in minimalnih) proračuna, a ta se ravna po uspehih moževega gospodarstva (pridobivanja); c) Nova je (po nač. in § 4) dolžnost žene, alimentirati podredno (ne primarno, kakor mož ženo) svojega osiromašenega moža; č) Popolnoma opuščam v § 4 dolžnost pokorščine žene napram možu. To je dosti težaven civilistični problem. Starejši zakoniki (code civil, uvod. zak.) uzakonjujejo neomejeno dolžnost žene, biti pokorna možu. O. d. z. in predh. nač. jo previdno omejujeta po predmetu („v kolikor zahteva hišni red“). Po nem. drž. zak. odločuje mož „v vseh zadevah skupnega zakonskega življenja“. Mislim, da morem predlagati v soglasju s čl. načrtom, naj se opusti vsaka omemba te dolžnosti. Že iz moževe gospodarske pravice bo izhajalo, da se morajo pokoriti vsem njegovim neoporečnim gospodarskim odredbam i žena i vsi člani rodbine; gospodarstvo brez te dolžnosti ne bi bilo gospodarstvo. A nalično velja in mora veljati v pogledu vseh neoporečnih gospodinjskih odredb žene, ki se jim morajo pokoriti mož in drugi člani rodbine.

Izjeme in utesnitve.

K vsem trem skupinam pravic in dolžnosti soprogov, medsebojnim in enostranskim, enega in drugega dela, predlagam naslednje izjeme in utesnitve:

§ 5: „Ob zlorabi pravice po enem soprogu odpade tej pravici ustrezajoča dolžnost drugega soproga“.

„Zlasti ni dolžna soproga, slediti možu na prebivališče, katerega odreditev se izkazuje kot zloraba pravice, odrediti skupno prebivališče. Mož more ženi odtegniti ali omejiti pravico gospodinjstva, ako se izkaže za gospodinjstvo nesposobno ali ako ga zanemarja“.

„Kadar zadene ženo dolžnost, vzdrževati moža, popolnoma ali pretežno, določa ona skupno prebivališče in prehaja nanjo gospodarstvo rodbine. Kadar je mož sam kriv svojega osiromašenja, dobi od žene le nujno vzdrževanje“.

Vse te določbe so nasproti o. d. z. nove, a ne potrebujejo nadaljnega komentarja in so deloma že priznane po judikaturi. Predh. nač. (§ 149) pozna le določbo 1. stav. 2. odst., ki pa ne sme ostati osamljena, ampak se mora generalizirati v predlaganem smislu. — Reducirani obseg alimentov, ki gre osiromašenemu možu nasproti ženi, kadar je zakrivil osiromašenje sam, predlagam kot kompromis med stališčem načrta, ki ne pripisuje moževi krivdi nobenega pomena, in med stališčem marib. okrož. sodišča, ki odvzema možu v takem primeru vsako pravico do alimentov.

B. Imovinskopravni učinki.

Za osebno-pravnimi učinki naj slede takoj (še v ženitnem pravu) zakoniti imovinskopravni, ki so pomešani doslej z učinki paktov v 28. (29.) pogl. Uvodna določba se naj glasi (po zgledu 2. st. § 89 odz. = 146 nač.):

§ 6: „Tukaj se urejujejo le tisti imovinskopravni učinki zakona, ki izhajajo za soproge iz samega zakona, dočim so urejeni oni, ki izhajajo zanje iz sklenjenih zakonskoimovinskih dogovorov, v 29. pogl. drugega dela tega zakonika“.

I) Poglavitni imovinskopravni učinek zakona je po o. d. z. in bo po predh. nač. negativen: Imovini obeh soprogov ostaneta ločeni (oddvojeni); § 52 čsl. nač. še dostavlja: „Zakonska vez ne osnavlja še nikake imovinske skupnosti med soprogi.“ Ta sistem ločenih imovin se je izkazal za najpriporočljivejši. Danes mu pojejo slavo tudi Nemci, ki so se bili odločili za „sistem upravne skupnosti“, a napravili z njim slabejše skušnje. Za Jugoslavijo se priporoča sistem ločenih imovin tem bolj, ker ga poznajo že danes vsa njena pravna ozemlja, z malo izjemo dela Vojvodine. Po vojvod. nepisanem pravu je kombinirana ločitev imovin inter vivos s tzv. pridobitno skupnostjo mortis causa t. j. ob smrti prvega soproga se delijo (med zapuščino in preživečim soprogom) vse pridobitve, napravljene v zakonu. V Čsl. so se Slovaki trudili, da razširijo ta kombinirani sistem tzv. koakvizicije na vse državno ozemlje; za isto razširjenje se vnema pri nas Eisner (I. str. 412—413, II. str. 612—613), a mislim, da bo prebivalstvu najbolj ustrezno, če bo ostala pridobitna skupnost mortis causa še naprej partikularno dedno pravo Vojvodine. — Načelna določba jdz. naj bi se glasila po zgledu 1. stav. § 1237 odz = § 1193 nač.:

§ 7: „Ako zaročenca ali soproga v pogledu imovine ne skleneta posebnega dogovora, obdrži vsak svojo imovino, in ne more en soproga od tega, kar pridobi drugi soproga v zakonu, ali kar preide nanj na kakršen koli način, ničesar zahtevati.“

II.) Sistem ločenih imovin je omiljen že po o. d. z. s tremi domnevami: a) s tzv. praesumptio Muciana (§ 1237, stav. 2); b) s pravno domnevo, da je žena prepustila možu upravo in užitek svojih parafern (§ 1238) in c) z domnevo, da so nakit, dragulji in druge dragocenosti, katere je dal mož ženi za njen okras, darovani, ne posojeni (§ 1247, stav. 1). Načrt je zadnjo domnevo odpravil, drugi dve pa spremenil. Vse potrebujejo kritike:

ad a) Praesumptio Muciana naj bi se glasila po § 1193 predh. nač., ki prevzema besedilo § 52 čsl. nač., tako-le: „Ako se je imovina pomnožila („je što pridostlo imovini“) za časa trajanja zakonske skupnosti, se smatra v dvomu, da sta jo pridobila oba soproga po enakih delih. Dopusten pa je dokaz, da jo je pridobil eden ali drug soproga, kakor tudi dokaz, da pripada imovina soproga v drugem razmerju. O tem razmerju odloča sodnik po prostem prepričanju (svobodnem uverenju)“. — Res je, da se je pridobivanje v zakonu s strani soprogov v zadnjih desetletjih nekoliko

spremenilo, in da pridobivajo danes sem ter tja (zlasti po mestih in industrijskih krajih) tudi zakonske žene. Ni pa še dolgo res in ne bo v dohledni bodočnosti, da bi pridobile zakonske žene (normalno) prav toliko, kolikor pridobivajo zakonski možje, tako da bi bila upravičena domneva, da sta prispevala k nabavkam v zakonu vsak polovico. Ta domneva je še daleč od resnice, zlasti v naši agrarni Jugoslaviji. Sicer se pa obojestranski zaslužek v zakonu ne sme zamenjavati z obojestranskim prispevanjem k zakonskim nabavkam. Koliko je zakonskih žen s samostojnim zaslužkom, ki tega ne porabljaajo za zakonske nabavke, temveč za tekoče potrebe v zakonu ali niti ne za te, ampak zase osebno. To store danes opravičeno, ker nalagajo naši zakoniki vsa onera matrimonii izključno možu in nobenega ženi. Zato je predlagana sprememba § 1237 st. 2, zoper katero se izreka tudi Eisner (I. str. 413, II. str. 613), nujno potrebna vsaj naslednje korekture:

§ 8: „V dvomu se domneva, da izvirajo pridobitve za časa trajanja zakonske skupnosti od moža. Le če je imela ob času pridobitve tudi žena samostojen zaslužek in ga je uporabljala na korist zakonskim nabavkam, se domneva, da izvirajo pridobitve od obeh; v kakem razmerju, naj odloči sodišče po okolnostih primera; v dvomu po enakih delih“.

ad b) — 1.) Drugo omilitev sistema ločenih imovin predlaga 1. odst. § 1194 predh. nač. v naslednjem spremenjenem besedilu: „Dokler žena ne ugovarja („se ne usprotivi“), upravlja mož njeno imovino“. Če primerjamo to besedilo z onim § 1238 o. d. z., so iz njega opuščene besede: „velja pravna domneva“ in „možu kot svojemu zakonitemu zastopniku“. — Obema opustitvama je pritrđiti: Moževa upravna pravica, dokler je žena ne prekliče, ni pravna domneva, ampak pravna činjenica, ki se ne da pobijati, kakor pravne domneve, s kakim protidokazom (le z dokazom, da je bila upravna pravica preklicana). — Upravna pravica je prius, moževa zastopniška pravica (v okviru upravne) posterius, takorekoč korelat upravne, ker se uprava na znotraj ne da misliti brez zastopanja na zunaj. Dosedanje moteče besedilo se je često razumevalo v obratnem smislu, da je mož zakoniti zastopnik žene in kot tak upravitelj njenih parafem. — Vendar se bojim, da tudi sedanje očiščeno besedilo § 1238 o. d. z. (kljub nadaljnjim uvodnim besedam 2. odst. § 1194 predh. nač.: „Istina muž se u pogledu takve uprave

smatra uopšte kao i svaki drugi opunomoćeni zastupnik“) ne bo dosti jasno; zato predlagam naslednje jasnejše:

§ 9: „Dokler žena ne ugovarja, upravlja mož njeno prosto imovino. V mejah te uprave je mož zakoniti zastopnik žene pred sodiščem in izven njega. Izven mej uprave ženinine proste imovine potrebuje mož zanjeno zastopanje, kakor drugi pooblaščenci, naročila in pooblastila. Vendar je mož na zahtevo žene dolžan, sprejeti vsako njeno zastopanje“.

Zadnji stavek je stal doslej med osebnopravnimi učinki (§ 91 o. d. z. = § 148 predh. nač.), a spada semkaj. § 53 čsl. nač. formulira predlagano normo krajše, a po m. m. dostopno napačnemu razumevanju: „Kolikor se žena ni uprla, velja, da je poverila upravo svoje imovine možu kot zastopniku“.

2) Privilegi, ki jih uživa mož ob upravljanju ženinih parafern v notranjem razmerju, so urejeni doslej v posebnem § 1239 o. d. z., a predh. nač. jih premešča v 2. odst. prej obrazloženega § 1194. To ni dobro, ker doprinaša k nejasnosti. Po vsebini ni temu 2. odst.-u § 1144 predh. nač. prigo-varjati drugega, nego da so odveč besede „ako to nije izrečno ugovoreno“. Določba se naj glasi:

§ 10: „Kot zakoniti upravitelj ženinine proste imovine, je mož odgovoren le za osnovno imovino (glavnico) in ni dolžan, polagati račun o užitkih, prejetih za časa uprave. Račun se smatra za položen in za odobren do dneva, ko je upravljanje prenehalo“.

Drugo vprašanje je, se-li naj uvede za preklic možu ex lege pristojče upravne pravice v pogledu ženinih parafern in njegove zastopniške pravice v mejah te uprave, forma in publikacija? Pozitivni odgovor na to vprašanje bi se moral uzakoniti v nepr. postopniku.

3.) Takoj za moževo zakonito upravno in zastopniško pravico, naj bi govoril jdz. o novi ženini „pravici ključev“. Če stoji določbe o moževi pravici med imovinskopravnimi učinki zakona, ni uvideti, zakaj naj bi stale določbe o analogni ženini pravici med osebnopravnimi, kakor predlaga § 150 predh. nač.? Analogija je zlasti v tem, da bo tudi ženina zastopniška pravica korelat njene gospodinjske pravice (dolžnosti), ki se brez pravice zastopanja ne da izpolnjevati. Razliki v pravni strukturi bosta v glavnem dve: ženina zastopniška pravica ne bo prekaristične narave t. j. vsak

čas in brez razloga preklicna, kakor moževa, ampak se bo mogla (kakor gospodinjstvo) odtegniti le iz utemeljenih razlogov. Zato pa žena ob izvrševanju nove pravice ne bo uživala privilegov in bo morala polagati račun. Besedilo nove pravice naj ostane, kakor je predlagano v nač.:

§ 11: „V skrbi za tekoče potrebe gospodinjstva zastopa žena moža, in zavezujejo njeni posli moža tako, kakor da bi jih bil sklenil osebno. Mož more ženi to zastopniško pravico, če bi jo zlorabljal ali se izkazala za njo nesposobno, odtegniti ali omejiti“.

4) Za primer prekoračenja zakonitih zastopniških pravic predvideva nač. (§ 150 odst. 1) določbo le, če je bila prekoračena „pravica ključev“. A ista določba mora veljati za prekoračenje analogne moževe upravne in zastopniške pravice. Določba ni ravno nujna, ker bi se brez nje, po naliki, uporabljal § 1026 o. d. z. = § 1011 predh. nač. Če ostane, naj se glasi razširjeno:

§ 12: „Kadar prekoračita mož ali žena meje zakonite pravice medsebojnega zastopanja, ostane zastopanec nasproti tretjim osebam, s katerimi je bil sklenjen posel, zavezan le, če prekoračenje istim ni bilo znano, niti moralo biti znano“.

ad c) Opustitev določbe § 1247 o. d. z. utemeljuje Maurovićev izveštaj s spremembo praes. Mucianae in z nepravilnostjo n. pr. pri obiteljskem nakitu, posojenem ženi. Nobeden teh argumentov ne prepričuje, a prvi bo odpadel, če se bo vsebina praes. Mucianae ponovno spremenila. Jaz predlagam ne le obdržanje, ampak celó razširjenje določbe § 1247 o. d. z. na vse ženske potrebščine:

§ 13: „Kar je dal mož ženi nakita, draguljev, drugih dragocenosti in ženskih potrebščin za njen okras (lišp) ali za osebno rabo, velja v dvomu za podarjeno, ne za posojeno“.

III. Kot nov učinek sklenjenega zakona, pretežno imovinskopravne narave, predlagam še naslednjo določbo:

§ 14: „Žena ne sme iskati zaposlitve izven hiše na način ali v obsegu, ki bi jo oviral, izpolnjevati svoje dolžnosti kot žena in mati“.

Ta aktualna določba ne potrebuje (dasi bo nova) nobene utemeljitve. Zakonodaje, ki jo že imajo uzakonjeno (nem., švic.), gl. pri Eisnerju (I. str. 410—411, II. str. 611). Kolikor bi trpela radi materine odsotnosti blaginja otrok, mož ženi take zaposlitve niti dovoliti ne sme.

C) Pravni učinki ob prestanku zakonske vezi in zakonske skupnosti.

1) Zakonska vez prestane: ob smrti enega soprogov ali (domnevano) ob njegovi proglasitvi mrtvim, in ob razvezi zakona; zakonska skupnost: ob ločitvi soprogov od mize in postelje. Kadar se proglasi zakon za neveljaven, učinkuje njegova neveljavnost *ex tunc* (izza sklenitve: § 156 nač.).

Kar se tiče pravne usode medsebojnih zakonitih prestacij soprogov v zadnjem primeru, je treba razlikovati: a) če je bil eden soprogov kriv, da je bil sklenjen neveljaven zakon, mora povrniti krivi nekrivemu (sedaj po 30. pogl., v bodoče po „občnem predpisu“ § 1213 nač.) vso škodo; b) če ni bilo krivde, nastanejo splošni kondikcijski zahtevki (*sine causa*). V obeh primerih, tudi v prvem, bo sumarni rezultat: pobotanje medsebojnih storitev in činitev, ker si mora nekrivi sprog od svoje škode odračunati, kar je prejel *sine causa* v neveljavnem zakonu.

2) Ob ostalih primerih (smrti, razvezi in ločitvi) ostanejo zakoniti pravni učinki zakona pro *praeterito* netangirani in se pro *futuro* ukinejo. Zlasti prenehajo vse vzajemne pravice in dolžnosti obeh soprogov n. pr. živeti v nerazdružljivi skupnosti, a tudi enostranske, zlasti gospodarstvo moža, gospodinjstvo žene, zastopniške pravice in dr.

Izjemi tega generalnega ukinitvenega učinka sta dve: nadaljnji obstoj zakonske zvestobe med ločenimi soprogi in razne vzdrževalne pravice. Za zadnje imamo podrobne določbe v §§ 1264 in 1266 o. d. z. ozir. §§ 1211 in 1212 predh. nač., zopet med ženitnimi pakti; to ni v redu in se morajo te nadaljnje določbe premestiti v ženitno pravo.

3.) Da si morata ostati ločenca zvesta, ni izrečno uzakonjeno ne v o. d. z., ne v predh. nač. A nadaljnjega obstoja ligamina ni možno tolmačiti v smislu, da imata ločenca spolno svobodo, da le ne smeta dati pozakoniti svoje (najresnejše in najdostojnejše) zveze z drugim spolom s sklenitvijo zakona; tako tolmačenje bi mejilo na nemoralnost. V drugo roko moramo biti iskreni in priznati, da zakonodavec od ločencev v splošnem spolne vzdržnosti ne pričakuje. Zame je iz te neskladnosti med življenjem in njegovo pravno ureditvijo edini izhod v tem, da reprobiram vso in-

stitucijo ločitve od mize in postelje (sporazumno in nespo-razumno). V prvi vidim celo antinomijo k oni določbi zakona, ki terja od zakoncev (kogentno) „življenje v nerazdružljivi skupnosti“.

4.) Določbe, ki bodo urejevale vzdrževalne pravice, bodo po nač. naslednje:

a) ob smrti enega soprogov;

§ 1197 predh. nač. reproducira vsebino § 1245 o. d. z., a ne dosti točno, ker prevaja „die gewöhnliche Verpflegung“ z „običajno vzdrževanje“, a gre za „privajeno oskrbo“. Dalje se priporoča, razširiti enako oskrbo na korist vdovca, če ga je vzdrževala prej umrla žena po novi določbi § 4; končno, opozoriti na tem mestu na vzdrževalne pravice preživečih soprogov po § 779 predh. nač. = § 796 o. d. z. Č. Marković zahteva celó, naj se premesti § 779 v ženitno pravo; a § 708 čsl. je premestil predmetno določbo v dedno pravo. — Po izvedenem bi se določba glasila:

§ 15: „Vdovi in onemu vdovcu, ki ga je morala vzdrževati prej umrla soproga po določbi § 4, gre še šest tednov po smrti drugega soproga privajena oskrba iz njegove zapuščine. Dokler uživa to oskrbo, ne sme prejemati izgovorjene vdovščine. Ako je vdova noseča, ji gre privajena oskrba, dokler ne preteče šest tednov, odkar je porodila“.

„Pravica preživečega soproga na vzdrževanje izhaja iz § 779 tega zakonika“. (Kako se bo morala vsebina § 779 nač. omejiti in dopolniti, bom navedel v dednem pravu).

b) ob ločitvi;

Sedaj veljavni § 1264 o. d. z., stav. 2. določa: „Ako en del ni kriv, mu je dano na voljo (zahtevati nadaljevanje ali razveljavljenje ženitnih paktov ali) po okolnostih pristojno vzdrževanje“. — § 1211 predh. nač. pojasnjuje besede „po okolnostih“, določujoč: „Ako po ženitnem paktu soprogu ne gre posebna pravica na vzdrževanje, ali, če mu pritiče, pa zahteva v smislu § 1210, naj se proglasi ženitni pakt za ukinjen, potem ločitev sama po sebi ne ukinja zakonite dolžnosti vzdrževanja med soprogi; a izvzemajo se ti primeri (čemu plural!): ako je ločitve kriv samo en soprogo, zgubi

pravico na vzdrževanje, ki mu gre po § 148 odn. § 149“. — § 1211 predh. nač. ima še drugi stavek, ki je prevzel, neznatno spremenil in razširil dv. d. z dne 4. maja 1841. števil. 531. z. z naslednjimi besedami: „Ako sta ločitve kriva oba soproga, more sodišče, upoštevajoč posebne okolnosti primera, na prošnjo onega soproga, ki se ne more sam vzdrževati, naložiti drugemu soprogu, da mu daje pristojno vzdrževanje“. — Zadnja določba, ki bo prihajala po predh. nač. še v poštev, bo gori cit. občni odškodninski predpis § 1215.

V 1. stavku § 1211 mi ne ugaja predlagana pravna narava vzdrževalne pravice nekrivega ločenca. Neprimerno in po m. m. nepravilno bi bilo, če bi obdržala ta pravica zaradi dalje obstoječega ligamina svojo staro naravo in vsebino (naturalne prestacije). Nekrivi ločenec mora dobiti pravico na denarno rento. Ta denarna renta je odškodninske narave in se ravna zato njena višina po obsegu škode. Nobene škode nima n. pr. ločenec, za katerega pristojno vzdrževanje v ločenem stanju je preskrbljeno s posebnim paktom (če ostane pakt v veljavi). Če pakta ni, mora ločenec upoštevati, da odpadejo zanj (radi ločitve) vse dolžnosti iz zakona, zlasti dolžnost gospodinjstva (gospodarstva), pomaganja pri pridobivanju i. t. d., kar vse vpliva v normalnih prilikah zmanjševalno na denarno rento. Pravilo bodi, da ne sme biti nekrivi ločenec po ločitvi ne na slabšem, ne na boljšem, nego je bil v zakonu. — K 2. stavku § 1211 predh. nač. sta predlagala že Eisner in Kušej, naj se reducira „pristojno vzdrževanje“ na „pomanjkujoče nujno“. — Določba naj bi se torej glasila:

§ 16: „Ako ločenemu nekrivemu soprogu ni izgovorjena po ženitnem paktu posebna vzdrževalna pravica, ali, mu je sicer izgovorjena, a zahteva po § 1210 ukinitev pakta, potem more zahtevati od svojega krivega soproga, da mu daje, kot odškodnino namesto vzdrževanja, mesečno denarno rento v takem obsegu, da se bo mogel vzdrževati enako pristojno, kakor se je v zakonski skupnosti“.

„Ako stakrivaločitve oba soproga, more sodišče, upoštevajoč okolnosti primera, na prošnjo onega soproga, ki se ne more sam vzdrževati in kolikor se nemore, naložiti drugemu soprogu, da mu daje denarno rento, potrebno za nujno vzdrževanje“.

c) o b r a z v o d u :

Za primer razveze ima sedaj veljavni § 1266 o. d. z. le določbe, da gre nekrivemu soprogu „popolno zadoščenje“ (in „vse, kar mu je v ženitnih paktih izgovorjeno za primer preživetja“). O vzdrževalni pravici nekrivega soproga ne govori izrečno, a je obsežena v „popolnem zadoščenju“. § 1212 nač. je jasnejši, ne da bi spreminjal vsebino o. d. z.; zadnji njegov stavek pravi izrečno: „Sem (sc. med zahteve nekrivega soproga) spada zlasti pravica na ono vzdrževanje, katero bi mu pripadalo kot soprogu (§§ 148 in 149)“. — Poleg te določbe je predviden občni odškodninski predpis § 1213 predh. nač. — K tem predlogom imam iste pomisleke in isti protipredlog, kakor k vzdrževalni pravici ob ločitvi: Tudi nekrivi razvedenec naj dobi proti krivemu pravico na mesečno denarno rento v takem obsegu, da radi razveze ne bo ne na slabšem, ne na boljšem, nego je bil v zakonu; če mu je izgovorjena vzdrževalna pravica že v paktu, potem renta odpade (izbira med nadaljnjim obstojem ali ukinitvijo pakta tukaj ni možna). — Nič ni predvideno, ne v o. d. z., ne predh. nač. za primer obojestranske krivde razvedencev. Po m. m. mora obveljati tudi tu analogija z ločenci, zato predlagam na mestu 3. st. § 1212 naslednjo kratko določbo:

§ 17: „Enake denarne rente, kakor med osebami, ločenimi od mize in postelje po predhodnem paragrafu, veljajo med osebami, katerih zakon je bil razvezan iz enostranske krivde (§ 16 odst. 1) ali iz obojestranske (§ 16 odst. 2)“.

Večkrat cit. občni novi predpis § 1213 predh. nač. lahko odpade, ker izhaja iz občega odškodninskega prava.

Redki so primeri, da ločitve ali razveze ni kriv nobeden soprogov. Ker pa niso izključeni, bi morala o. d. z. in predh. nač. predvidevati alimentacijsko določbo tudi za ta primer. Odškodninski vidik nas tu zapusti, ker ni krivde ne na eni, ne na obeh straneh. A ti soprogi imajo in bodo imeli po § 796, 1. stav. o. d. z. = § 779, 1. stav. predh. nač. po smrti drugega soproga pravico na „pomanjkujoče pristojno vzdrževanje“. Nesocialno in čudno bi se glasilo, če bi imeli po smrti do zapuščine umrlega več pravic, nego do imovine živega. Zato je priznaval že Rittner vzdrževalne pravice tudi v takem primeru obojestranske nekrivde. Predlagam naslednjo novo sklepno določbo:

§ 18: „Ako ločitve ali razveze zakona ni kriv noben soprogov, gre ženi, ki se ne

more vzdrževati sama in kolikor se ne more, nasproti možu mesečna renta, potrebna za njeno pristojno vzdrževanje. Enaka renta gre možu nasproti ženi, če ga je morala žena vzdrževati že pred ločitvijo ali razvezo.“

O pobotanju z vlogami hranilnih knjižic.

Lajovic Anton.

Tvrdba v Sloveniji je bila dolžna hranilnici in posojilnici, (ki ni pod zaščito), na deželi znesek 40.000 Din. Tvrdba je od svojega klienta kupila vložno knjižico iste hranilnice z vlogo 30.000 Din. Na opomin hranilnice, da naj plača dospeli dolg, je tvrdba po svojem zastopniku poslala hranilnici v gotovini 10.000 Din in obenem z vložno knjižico pismo, v katerem izjavlja, da s to svojo vlogo pobotava ostanek svojega dolga. Hranilnica je gotovino vzela na račun, knjižico pa je vrnila zastopniku tvrdbke, češ da vloga še ni dospela v plačilo. Zastopnik je na to hranilnici sporočil, da smatra pobotanje za izvršeno in da je hranilna knjižica hranilnici pri njem na razpolago, kajti v resnici, da je vloga že dospela v plačilo. Slednje se je kasneje v pravi ugotovilo kot resnično.

Hranilnica je na to tožila ostanek svoje terjatve nasproti tvrdbki v znesku 30.000 Din, tvrdba pa je prigovarjala izvršeno pobotanje in je uspela na vseh treh stopnjah.

Navzlic tej soglasnosti sodb, ki takorekoč predstavljajo nekako pravniško mnenje, se rešitev zgoraj opisane situacije ne vidi pravilna.

Prvo vprašanje, ki ga je rešiti, je, na kak način je terjatev iz hranilne knjižice vezana na knjižico, a drugo vprašanje, kaj je prav za prav pravn i vzrok, da pri pobotanju ugasneta obojestranski terjatvi,

V zakonodaji kakor tudi v literaturi je pravna narava terjatve iz hranilne knjižice skoro neobdelana in gotovo nejasna. Glede hranilnih knjižic ima nekaj določb, a zelo skromnih (v § 13, 14, 15) starodavni „hranilnični regulativ“ iz leta 1844., sicer pa urejajo pravno naravo hranilne knjižice pravila hranilnic in posojilnic, ki so kolikor toliko uniformirana in prilagodena zgoraj omenjenim določilom regulativa.